

Näkökulmia Musiliin

■ Anssi Sinnemäki

Robert Musilin *Mies vailla ominaisuuksia* luetaan modernin kirjallisuuden suuriin klassikkoihin James Joycen ja Marcel Proustin käännteentekevien romaanien rinnalla. Musilin keskeinen esteettinen metodi on rakenteellinen ironia, joka läpäisee romaanin teemat ja motiivit suurimmista kaikkein pienimpiin. Rakenteellisen ironian huipentuma on Keisarin ja Murhamiehen paralleeli.

On kriitikoita, joille fiktion omaelämäkerrallisuus on fundamentti, joillekin jopa sakramentti. Suvi Ahola edustaa koulukuntaa kirjoittamassaan Carol Shieldsin nekrologissa: ”Hän teki aikanaan samalla tavalla kuin Erno Paasilinna neuvoi: eli ensin kirjailijan elämän (...) Tämä näkyy Shieldsin kirjoissa, joiden henkilöt, sekä miehet että naiset, elävät päivästä päivään, tekevät työtä, syövät, käyvät vessassa, vanhenevat.”

Kriitikot voisivat lakata takertumasta fiktion omaelämäkerrallisuuteen ja romaanihenkilöiden elävillä malleilla spekulointiin. Voidakseen keskittyä itse teokseen ja sen merkityksiin ja vaikutukseen kriitikon tulisi ottaa teoksen elämä-

Robert Musil
maaliskuussa
1941.
Kuva
teoksesta
Corino 1988.

Eräillä henkisen toiminnan aloilla miehen ylpeytenä eivät ole isot kirjat, vaan pienet tutkielmat. Jos esimerkiksi joku huomaisi kivien voivan puhua tietyissä olosuhteissa, jotka ovat tähän asti jääneet vaille huomiota, hän tarvitsisi näin mullistavan ilmiön kuvaamiseen ja selittämiseen vain pienen määrän sivuja.

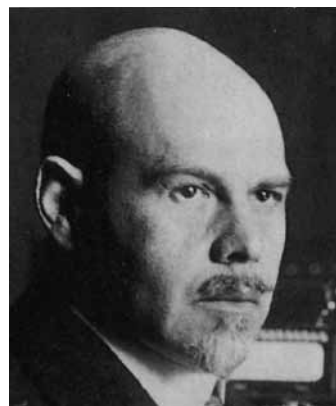
(Robert Musil: Mies vailla ominaisuuksia)

kerrallisuus pelkästään annettuna, ikään kuin piilevänä premissinä, ja unohtaa se sitten.

On kuitenkin pakko tunnustaa, että todellisuudessa tämä ei onnistu läheskään aina. Joskus teoksen todellisuudsmalleilla ja niiden taustan tuntemuksella on vähintään kurioositeetti-arvo. Tiedetään yleisesti, että fiktiivisen kirjallisuuden henkilökuvaus perustuu tavalla tai toisella eläviin malleihin Mannista Marqueziin, Musilista Munroon – esimerkkejä löytyy luvuton määrä. Otan seuraavassa esimerkiksi tällaisesta romaanihenkilöstä Paul Arnheimin, ”suurkirjailijan”, Robert Musilin (1880–1942) tarunhoitoisesta romaanista *Mies vailla ominaisuuksia* (1930–43).

Arnheim on *Miehen vailla ominaisuuksia* päähenkilön Ulrichin (ja kertojan) viharakkauden ja jäytävän-jäätävän ivan kohde. Arnheim ei ollut pelkästään rikas mies, vaan myös suuri henki – oli ainakin olevinaan. Hänen maineensa perustui siihen, että hän oli maailmanlaajuisen liikeyrityksen perijä, joka joutohetkinään oli kirjoittanut edistyksellisten piirien erinomaisena pitämiä kirjoja.

Paul Arnheimin
”malli”
Walther
Rathenau
Kuva
teoksesta
Corino 1988.

Kommunistit kerääntyvät Berliinin Lustgartenissa mielenosoituskokoukseen Rathenauin murhan johdosta 25. III - 22.

Osa 20000:n mielenosoittajien joukosta Berliinin Tuomiokirkon edustalla,

Jussi Sinnemäen albumin "Kuvia Saksan-matkaltani kesällä 1922" kertomaa.

Tosielämässäkään Robert Musil ei voinut olla inhoamatta Arnheimin todellisuusmallia Walther Rathenaut (1867–1922) siitä hetkestä lähtien kun hän tutustui tähän Berliinissä vuonna 1914. Heti ensitapaamisella Musil päätti käyttää Rathenaut romaanihahmona, ja vielä samana päivänä hän kirjasi päiväkirjaansa vaikutelmiaan. Hän kuvailee pikkutarkasti Rathenauun pään mittasuhteita, ”hieman negroidista kalloa” ja pujopartaa, ”joka ei ole oikeastaan parta vaan leuan korvike”. Musilin käyttämä fysionominen kuvailu oli ajan tapa, nykyään sitä voitaisiin herkästi pitää rasistisena. Meidän aikanamme Philip Roth on harrastanut samaa kuvatessaan *Ihmisen tahrassa* Coleman Silkin rotumuodonmuutosta.

Henkilökohtainen näkökulma

Paul Arnheimin esikuva saksanjuutalainen Walther Rathenau oli isänsä perustaman AEG-yhtymän upporikas perijä. Hän oli myös filosofinen kirjailija ja poliitikko, joka tasapainoili sionistien ja sosialistien välissä ja kannatti saksanjuutalaisten assimiloitumista. Rathenauun uran surullinen loppu ei mahdu Musilin romaanin aikaraameihin, jotka ajoittuvat vuosille 1913–14. Rathenauun politiikonura Saksassa huipentui vasta Weimarin tasavallassa Saksan ulkoministerinä (*Reichsaußenminister*). Hän kuoli äärioikeistolaisten salamurhaajien luoteihin 24. kesäkuuta 1922. Vähän aikaisemmin samana vuonna ammuttiin Berliinissä venäläinen Kerenskin kabinetin ex-ministeri Dmitri Nabokov (Vladimir Nabokovin isä) ja Helsingissä sisäministeri Heikki Ritavuori.

Tässä kohtaa kuvaan astuu oma henkilöhistoriari, hupaisa hipaisuni yhteen Musilin romaanin todellisuusmalliin, ikään kuin väärän koirun kautta. Aikoinaan kun pengoin ammoon kuolleen isäni papereita, löysin rispaantuneen pikku valokuva-albumin: Kuvia Saksan-matkaltani 1922. Isä oli ollut ”vaihdossa” Greifswaldin yliopistossa ja kesäkuuisella Berliinin-matkallaan hän törmäsi Ooppera-aukiolla Unter den Lindenillä vellovaan väkijoukkoon, nappasi kuvan ja kirjoitti albumiin selityksen: ”Kommunistit kerääntyvät (...) mielenosoituskokoukseen Rathenauun murhan johdosta.” Toisen kuvan alle on kirjattu mielenosoittajien lukumääräksi 200 000.

Myöhemmin löysin isän *Vaasa*-lehdessä julkaistun reportaasisarjan, jossa oli mukana eloisa kuvaus Rathenau-mielenosoituksesta. Isä oli joutunut toverinsa kanssa keskelle ”punaista merta”. ”Suomalainen ylioppilaslakki loisti siellä kuin pienen pienen vaahtopää myrskyn noustessa. Meitä katsottiin oudosti, mutta työnnettiin kuitenkin kouraamme julistus ’työläisille, tovereille, proletareille.’ Kirjoituksen mukaan varsinkin kommunistit käyttivät tilaisuutta hyväkseen harjoittaakseen edellispäiväisen ministerimurhan johdosta ”mitä räikeintä ja inhoittavinta kiihoitusta”. Jussi Sinnemäki huomauttaa, että Rathenau ei kuulunut suinkaan kommunisteihin, mutta kommunistit näkivät hänessä ”aateliston ja vilhelmiläisen kyrassierisaappaan vihollisen” ja väittivät oikeiston valmistelleen murhaa jo kauan aikaa – päätellen pelkästään jo pitkään hoilatusta laulusta, jossa kehoitetaan päästämään päiviltä tuo Jumalan vihaama juuta-

laissika, Rathenau: ”Knallt ab den Walther Rathenau, die gottverfluchte Judensau.”

Yhdentoista vuoden kuluttua Rathenau murhasta Ooppera-aukiolla paloivat natsien kirjaroviot. Musilin kohdalla tapahtui myöhemmin outo välinäytös. Natsit tarjosivat Musilille yhteistyötä nimenomaan sen perusteella, että Arnheimin mallina oli ollut Rathenau, mutta pyrkimys jäi tuohon tuomituksi aikeeksi. Itävallan *Anschlussin* jälkeen vuonna 1938 Musil siirtyi Sveitsiin, missä hän eli maanpaossa puolisonsa kanssa vaatimattomissa oloissa kuolemaansa asti, käytännöllisesti katsoen unohdettuna suuruutena. Hänet löydettiin uudestaan kertaiskulla, kun *Times Literary Supplement* julkaisi vuonna 1949 artikkelin ”aikakauden unohdetuimmasta kirjailijasta”.

Elisa Heinämäki on käynyt läpi kiinnostavaa vertailua Musilin ja keskiaikaisen mystikon Mestari Eckhartin välillä. Musilin tiedetään saaneen vaikutteita Eckhartilta, erityisesti keskeisen ominaisuus-käsitteen (*Eigenschaft*) kaikkine konnotaatioineen hän on omaksunut Eckhartilta. Ihminen *âne eigenschaft* on Jumalalle otollinen, tyhjä ja vapaa. Sattumoisin aihe liittyy myös natsien Musil-kosiskeluun, kuten Karl Corino on osoittanut. Rathenau-satiirin lisäksi *Miehessä vailla ominaisuuksia* on toki natsinkin karikatyyri, mutta yllättävä yhtymäkohta löytyy kiinnostuksessa mystiikkaan Musilin ja natsien rotuoppien pääideologin Alfred Rosenbergin välillä. Musilinkin ilmeisesti lukaisemassa teoksessa *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* Rosenberg omisti kokonaisen luvun Mestari Eckhartille lyömäaseeksi katolista kirkkoa vastaan; jopa teoksen motto on Eckhartia.

Ironian näkökulma

Mies vailla ominaisuuksia on erikoisella tavalla kokoonpantu suurten mittojen proosateos, joka jäi kesken niin kuin yhtä suurisuuntainen edeltäjänsä, Dostojevskin *Karamazovin veljekset*. Tekijöiden kuolema tuli väliin – jospa he kuolivatkin siihen, etteivät keksineet enää jatkoa hankkeelleen? Näiden teosten keskeneräisyys ei ole kuitenkaan ratkaisevaa, ovathan ne jääneet eloon ja puhuttelevat lukijoita omalla voimallaan. Kenties jatko ja

ties millainen ”loppuratkaisu” olisi syönyt niiden viehätystä ja jopa tuhonnut ne taideteoksina.

Mies vailla ominaisuuksia saattaa alkuun vaikuttaa hankalasti avautuvalta, kömpelön oloiselta möhkäleeltä, josta on ehkä vaikea saada otetta. Musilin kieli on koukeroista ja polveilevaa, ilmaisu esseemäistä. Yhden kiinnnekohdan tarjoaa huomion kiinnittäminen Musilin ironian metodiin, sillä romaanin perusäänilaji on ironia. Se tarkoittaa kaikenkattavaa ironian läpäisyperiaatetta, niin mikro- kuin makrotasollakin.

On romaanissa juonikin. Päähenkilö on nuori, suuntaansa hapuileva mutta jo monessa mukana ollut Ulrich, joka pestataan ideoimaan ja toteuttamaan suurta suunnitelmaa, *paralleeliaktiota*. Itävalta-Unkaria muistuttavassa Kakanian kaksoismonarkiassa havahdutaan ensimmäisen maailmansodan aattona siihen, että hänen keisarillis-kuninkaallisen majesteettinsa valtaantulosta tulee muutaman vuoden kuluttua peräti 70 vuotta. Tätä varten on kehitettävä riemujuhlavuosi, jonka tapahtumiin tulee sitouttaa koko kansa, jyrkän hierarkkisen yhteiskunnan kaikki alamaiset.

Timo Pankakoski on aivan oikein kiteyttänyt: Pikkuhiljaa tämä epäonninen projekti paljastuu koko nykyajan vertauskuvaksi, eikä Musilin maalaama kuva suinkaan mairittele. Samansuuntaista sanoo Musil itsekin päiväkirjassaan: ”Tämä groteski Itävalltahan on silkkaa modernia maailmaa paljaimmillaan.” Kohdallaan on myös Pekka Pesosen pelkistys viime vuosisadan alun ”eurooppalaisen ihmisen henkisestä vararikosta”: ”Kriisin syvin ilmenemismuoto on yhteen aatteeseen pitäytyminen. (...) Kukaan ei lopulta tiedä, mistä on kysymys.”

Romaani on täynnä paralleleja, pieniä ja suuria, yksilö- ja yhteisötasoisia, jotka esittävät ironisessa (paikoitellen myös satiirisessa, koomisessa tai vitsikkäessä) valaistuksessa, mutta aina niin hienostuneesti, ettei kirjailijaa voi syyttää tendenssipitoisesta osoittelusta. Itse elämä kaikessa jälkiviisaudessaan hoitaa loput: pian puhkeava sota asettaa Kakanian eliitin ylevät pyrinnot naurettaviin mittasuhteisiin, mikä ei tietenkään ole naurun asia. Voidaankin puhua traagisesta ironiasta, jolloin fiktion henkilöt

ovat autuaan tietämättömiä siitä mitä tuleman pitää. Todellisen elämän esikuvakin, Frans Joosef I, ehti kupsahtaa jo pari vuotta ennen suurta momentumia. Sekään ei ole hauskaa, että jaloihin tarkoituksiin kerätyt varat päätyvät juonitte- lujen kautta sotavarusteluun.

Esimerkkinä Musilin metodista olkoon Walter Rathenaumme eli tohtori Paul Arnheim, joka on keplotellut itsensä paralleeliaktiota valmistelevan komitean sisäpiiriin. Preussilaisena hän on viime peleissä kilpailevan paralleelin eli Saksan keisarikunnan agentti ja vehkeilee syvähenkisen humanistinnaamionsa takaa myös omien pyyteittensä hyväksi saadakseen haltuunsa keisarikunnan itäisten osien öljy Kentät.

Musilin ironia nousee esiin asiayhteydestä ja rinnastuksista. Se on *konstruktivistista ironiaa*, joka eroaa esimerkiksi pelkämästä pilkasta. Musil itse lanseerasi romaaninsa jatkoluonnoksissa konstruktivistisen ironian käsitteen. Muuten yleensä niin tarkka Irma Rantavaara (1908–79) erehtyi nimittämään sitä rakentavaksi ironiaksi. Rakenteellinen ironia ei ole rakentavaa, vaan pikemminkin se on jäsentynyt sillä lailla repiväksi, että paralleelien entiteetit luhistuvat niiden sisältämien antiteettien painosta.

Paralleelin olemushan on kaksi yhdensuuntaista suoraa, jotka eivät milloinkaan kohtaa – paitsi siinä ainoassa tapauksessa, kun ne asetetaan päällekkäisten. Musililla on tämäkin kuvio, Ulrichin ja Agathen insestiin vivahtava suhde, jota Musil luonnehtii siamilaiseksi kaksossuhteeksi. Muistiinpanoissaan Musil oli tosin loppuun asti kahden vaiheilla, kuuluiko heidän suhteeseensa coitus vai ei. Tämä sisarusuhde on ääritapaus, vaikka oikeastaan jokaisella romaanin henkilöllä (tai ilmiöllä tai aaterakennelmalla) on paralleelit vastinparinsa, jotka ovat samalla toistensa tai toisten parien vastavoimia. Näin syntyy vähitellen ironisten paralleelien tiheä kudos; romaanin hermoverkko, sanoisi joku, tai verenkierro, sanoisi toinen.

Korkeimman asteen näkökulma

Miehessä vailla ominaisuuksia on kuitenkin yksi henkilö, joka pysyttelee kullissien takana ylhäisessä yksinäisyydessään. Häntä ei näy, mutta hän

on kaikkialla läsnä. Absoluuttisen valtansa takaa hän pitää viime kädessä hallussaan myös kaikkia paralleeliaktion naruja. Niin kuin todellisestiakin keisari Frans Joosefista sanotaan: hän oli hallitsijana itsevaltainen ja pyrki pitämään hajanaisen valtakuntansa yhtenäisenä autoritaarisella politiikalla. Kakanian valveutunut älymystö tuli jopa epäilleeksi, oliko Keisaria olemassakaan. Musil hersyttää, että kun Keisarilla oli syntymäpäivä, syötiin ja juotiin yhtä paljon kuin Vapahtajan- kin syntymäpäivänä, ja ylipäätään tämä kansansuosion ja julkisen huomion paljous oli niin ylenpalttisen vakuuttavaa, että häneen uskominen olisi helposti saattanut olla samanlaista kuin usko tähtiin – nehän nähdään, vaikka niitä ei ole tuhansiin vuosiin enää ollutkaan.

Ai niin, onhan romaanissa toinenkin yksinäinen, Moosbrugger-niminen yhteiskunnan hylkiö. Pitkin romaania kulkee himomurhaaja Moosbruggerin tapaus, joka on kautta aikojen aiheuttanut runsaasti päänvaivaa musilologeille. *Lustmord*-ilmiö herätti viime vuosisadan alun saksalaisessa kulttuuripiirissä vilkasta keskustelua. Tyypilliseen esseistiseen tyyliinsä Musil käy Moosbruggerin kautta muun muassa lainopillista rajankäyntiä syyntakeisuuden ikuisongelmasta. Juristiikan näkökulmasta asiaa tutkinut nykyinen korkeimman oikeuden oikeusneuvos Juha Häyhä antaa Musilille jokseenkin puhtaat paperit ongelman käsittelyn oikeushistoriallisesta puolesta.

Toisaalta himomurhaaja Moosbrugger on dostojevskiläinen henkilöihahmo, sanoo Irma Rantavaara. Musiliin viitaten Rantavaara jatkaa, että Moosbrugger symboloi jokaisessa asustavaa rikollista, ja jos ihmiskunta voisi uneksia kollektiivisia unia, se uneksisi Moosbruggerin. Ulrichin henkisesti labiili ja psykoosiin suistuva nuoruudenystävä Clarisse näkee Moosbruggerissa yhteiskunnan uhrin, toisten syntien sovittajan, Vapahtajan. Clarisse auttaa Moosbruggerin pakoon vankilasta ja tämä kuvittelee pitävänsä maailmaa koossa omilla suunnattomilla voimillaan. ”Häntä ihastuttavat järjestys, tyyneys ja kauneus. Siinä sivussa hän tekee murhia.”

Monet ovat pitäneet tapaus Moosbruggeria romaanin irrallisena sivujuonena. Missään nimessä Moosbrugger ei ole kokonaisuudesta

irallinen osa, hänelle voidaan osoittaa moniakin funktioita Musilin systeemissä. Esimerkiksi Ulrichin pohdinnat eksaktin elämän utopioista ja Musilin ironisoima rationaliteetin palvonta ihmiskunnan pelastajana saa hillittömän patologisesta Moosbruggerista elävän vasta-argumentin. Moosbruggerilla on myös syntipukin – ”hyvän vihollisen” – rooli, johon kaikki kunnan ihmiset voivat projisoida omat pelkonsa ja syyllisyytensä – tai korostaa omaa hyvyyttään.

Paitsi tulkitsijoille Moosbrugger on itse romaanin intellektuellielitille jotenkin kiehtova ja arvoituksellinen hahmo, eräänlainen haaste, ja yhtä lailla hän kiihottaa rahvaan mielikuvitusta. Moosbrugger herättää pelkoa ja kunnioitusta. Sama pätee kakanialaisten keisarisuhteeseen. Sensaatio ja palvonta ovat ikään kuin paralleelisuhteessa toisiinsa nähden.

Minusta on outoa, etten ole törmännyt Musil-tulkinnossa tähän perustavaan näkökohtaan, joka on mielestäni Musilin systeemissä aivan ilmeinen ja joka huikeimmillaan vertautuu Ulrichin ja Agathen siamilaisten kaksosten päällekkäisparalleeliin: Keisarin ja Moosbruggerin paralleeliin. Järjestyksenrakkautensa ja absoluuttisessa suuruusharhassaan he aiheuttavat ilman tunnontus- kua tuhoa ympärillään. Heissä henkilöityy romaanin paralleelien paralleelin korkein aste.

He ovat murhamiehiä molemmat, syyntakeisia tai syyntakeettomia. ”Kansakunnilla on syyntakeeton henki”, Musil kirjoitti kerran muistiin, ja tämä pätee myös absoluuttiseen yksinvaltiaaseen. Ja yhtä lailla yksinvaltiaaseen sopii Ulrichin Moosbruggerin yhteydessä esittämä luonnehdinta miehistä, joiden ”paikka ei ole vankilassa eikä vapaudessa ja joille mielisairaaltaan eivät riitä”. Paremmen puutteessa valtaistu- in kuulostaa sopivalta paikalta.

Jokaisen Musil-tulkitsijan kunnia-asia on siteerata Ulrichin päähänpistoa: ”Jos ihmiskunta voisi nähdä yhteistä unta, syntyisi Moosbrugger.” Jos rajoitutaan ihmiskunnan sijasta kansakuntiin, meillä on milloin mikäkin rajaton itsevaltiaas, Keisari tai Führer tai Generalissimus. Musil näki, myös ennalta, että he ovat syntyneet kansakunnan yhteisestä unesta. Se on totalitarismin mekanismi ja fasismin massapsykologia.

Keisarin ja himomurhaajan paralleeli on Musilin konstruktivisen ironian kvintessensi.

Jälkitarkistus

Pekka Pesonen kirjoitti jo vuonna 1980 loputtomien mahdollisuuksien ja tarkkaan puidun Musil-tutkimuksen sotkuisesta hämäryydestä. Itse kävin suomalaisen reseption lisäksi läpi joitakin myöhempiä yleisesityksiä testatakseni omaa väittämäni paralleelien paralleelista.

Timothy Mehiganin kattava katsaus *The critical response to Robert Musil's The man without qualities* (2003) ei tunnista tätä yhteyttä. Sitäkin kattavampi Helmut Arntzenin käsikirja *Musil-Kommentar zu dem Roman "Der Mann ohne Eigenschaften"* (1982) ei edes liitä Hänen Majesteettiaan teoksen henkilöluetteloon. Ja muuten yleensä niin tarkka Irma Rantavaara kirjoittaa kaikissa Musil-artikkeleissaan hieman epätarkasti: ”Yhteiskunnan kaikki kerrokset ovat edustettuina, alimmasta ylimpään, murhaajasta pääministeriin.” Keisari unohtui.

Harri Veivon artikkelissa (2000) Moosbrugger toimii ikään kuin vipusimena hänen soveltaessaan Charles Peircen ja Maurice Merleau-Pontyn teorioita kirjallisuuden tulkintaan. Veivo on loppuheitossaan oikeilla jäljillä, lähempänä ratkaisua kuin moni muu: ”Ehkä matka kohti Moosbruggeria on Musilin satiirisesti kuvaaman Itävalta-Unkarin keisarillisen riemuvuoden todellinen tapahtuma, jota lukijan pitää jatkaa, omaa kokemusmaailmaansa pitkin. Kirjallisuudentutkimus ei voi ohittaa haastetta: jokainen merkitsevä teksti liittyy lukijan yksityiseen maailmankuvaan. Tutkimuksen myrskyinen mutta yhteinen meri alkaa subjektiivisuuden saarelta.”

Saksalaisen Karl Corinon 2000-sivuinen Musil-elämäkerta vuodelta 2003 on tutkimuksen viimeinen sana. Se tarjoaa Keisarin ja Moosbruggerin välille mielenkiintoisen yhteyden, joka johdattaa samalla tämän esseen alkuun, kysymykseen fiktion todellisuusesikuvista. Corino on kaivanut esiin Moosbruggerin todellisuusmallin (Keisaristahan emme voineet olla varmoja, oliko häntä olemassaakaan). Kyseessä on aikoinaan paljon huomiota herättänyt tapaus. Aiemminkin naisen murhasta tuomittu ja pitkiksi ajoiksi mielisairaalaan eris-

tetty kirvesmies Christian Voigt oli surmannut erittäin raa'alla tavalla Praterissa prostituutiota harjoittaneen Josefine Peerin. Psykiatrit arvioivat Voigtin syyntakeiseksi ja hänet tuomittiin loka-kuussa 1911 kuolemaan hirttämällä, mutta Keisari muunsi helmikuussa 1912 tuomion kovennetuksi elinkautiseksi. Itävallan liittopresidentti armah- ti Voigtin vuonna 1930 ehdonalaiseen vapauteen. Hän avioitui Saksassa ja kuoli vuonna 1938.

Moosbruggerin etunimi on Christian. Musilin alkuluonnoksessa se oli Franz, Itävallassa sattuneesta syystä tuolloin erittäin suosittu nimi. Corino osoittaa, että Moosbruggerin tapaus *Mie- hessä ilman ominaisuuksia* noudattaa ulkoisesti jokseenkin tarkkaan, paikoin sanatarkasti, ajan lehdistön kuvauksia Voigtin veriteosta ja oikeu- denkäynnistä, mutta tapauksen myöhempiin vai- heisiin Musil ei palaa. Moosbrugger alkaa elää omaa elämäänsä romaanin systeemissä.

Merkitsevä detalji tässä yhteydessä on Chris- tian Voigtin veriteon uutisointi. Esimerkiksi *Illustrierte Kronen Zeitungin* kansijuttu kertoi tästä kammottavasta seksuaalimurhasta 17. elo- kuuta 1910. Päivä oli sattumoisin keisari Frans Joosefin 80-vuotispäivän aatto. Voigt pilasi juh- latunnelman, mutta tästä ikään kuin alkoi Keisar- in ja Voigt-Moosbruggerin yhteinen kertomus, heidän välisensä paralleeliaktio.

Kirjallisuutta

- Suvi Ahola: Arjen kuvaaja ruoti myös länsimaisia sukupuoli- rooleja. *Helsingin Sanomat* 19.7.2003.
- Beda Allemann: Musil. Teoksessa Beda Allemann: *Ironie und Dichtung*. Pfullingen: Neske 1956, 177–220.
- Helmut Arntzen: *Musil-Kommentar zu dem Roman "Der Mann ohne Eigenschaften"*. München: Winkler 1982.
- Karl Corino: *Robert Musil. Leben und Werk in Bildern und Texten*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt 1988.
- Karl Corino: *Robert Musil. Eine Biographie*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt 2003.
- Elisa Heinämäki: Jumalallista änktyystä. Mystinen kokemus ja moraalinen fantasia Eckhartilla ja Musililla. *Tiede & Edistys* 1/2010, 80–86.
- Juha Häyhä: Syyntakeisuus Robert Musilin romaanissa 'Mies vailla ominaisuuksia'. *Oikeustiede - Jurisprudentia*, XXIII 1990, 47–91.
- Sinikka Kallio: Mies vailla ominaisuuksia. Teoksessa Sinikka Kallio: *Kuvista ja kuvaamisesta. Esseitä taiteen ja kirjallisuuden ilmiöistä*. Helsinki: Otava 1955, 252–294.
- Timothy Mehigan: *The critical response to Robert Musil's The man without qualities*. Rochester, N.Y.: Camden House 2003.

Illustrierte Kronen Zeitung 17.8.1910. Kuva teoksesta Corino 1988.

- Robert Musil: *Der Mann ohne Eigenschaften*. I: Erstes und zweites Buch. II: Aus dem Nachlass. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt 2009.
- Robert Musil: *Mies vailla ominaisuuksia* 1–2, suom. Kristiina Kivivuori. Helsinki: WSOY 1980 ja 1987.
- Timo Pankakoski: Aatteiden aava ja avohakkuu. Arvostelu Robert Musil: *Mies vailla ominaisuuksia* 1–2. *Kiiltomato.net* 23.08.2006.
- Pekka Pesonen: Essee elämänmuotona. Arvostelu Robert Musil: *Mies vailla ominaisuuksia* 1. *Parnasso* 1980, 487–490.
- Irma Rantavaara: Robert Musil. Kirjailijakuvan piirteitä. *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 20, 1962, 5–92.
- Irma Rantavaara: Robert Musil. Teoksessa Irma Rantavaara: *Suurennuslasi. Tutkielmia ja esseitä kirjallisuudesta*. Helsinki: Otava 1965, 79–89.
- Irma Rantavaara: Robert Musil ja ekspressionismi. *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 26, 1972, 191–198.
- Claudia Schmolders: Kupiga ögon och hiskliga veck. *Res Publica* 31, 3/1995, 17–34.
- Jussi Sinnemäki: Levoton Saksa vuonna 1922. Teoksessa Jussi Sinnemäki: *Tuhlaajapoika*. Helsinki: Tamara Press 1995, 81–84.
- Harri Veivo: Kokemuksesta kieleen ja tekstiin: indeksaalisuuden käsite kirjallisuuden semiotiikassa. *Rajata- pauksia: Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 53, 2000, 27–44.

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja kirjallisuuskri- tikko sekä *Tieteessä tapahtuu* -lehden toimitus- sihteerin sijainen.